

Sjømaktseminar 7 (2000)

Sikkerhetspolitiske betraktninger av Jon Bingen, Europaprogrammet, Oslo.

31. august 2000

Innledning

Ti år etter Den kalde krigens avslutning, og ved inngangen til det 21. århundre, opplever vi store endringer, lokalt, regionalt og globalt. Vi har et tiår bak oss med omfattende geopolitiske omveltninger, som førte til nye statsdannelser, sosiale og politiske regime-endringer i det sentrale og østlige Europa. I Vest-Europa inntrådte omfattende diplomatiske prosesser, og en ny dynamisering i de respektive lands politiske liv, som siden bare er blitt forsterket.

Vi befinner oss i et nytt transatlantisk statssystem med andre makt- og lederskapsforhold.

Våre strategiske omgivelser er blitt vesentlig annerledes, enn det vi har vært vant til de siste femti år, og de er fortsatt i fortløpende endring.

Dette stiller norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik, og vår strategiske analyttikk, overfor store utfordringer. Vi må forstå det nye systems beskaffenhet, dets konfliktpotensiale og spesielt hvilke interesser og risiki det norske samfunn og den norske stat har og kan bli mest utsatt for. På denne bakgrunn må vi utvikle et diplomati og institusjoner som kan håndtere de nye utfordringer.

90-tallets utenrikspolitiske diskusjoner, de opinionsrettede som de mer akademiske, ble preget av den kalde krigens forestillinger og forventninger om hva slags verden og system en avvikling av supermaktskonfrontasjonen ville avstedkomme. Én konflikts selvforståelse utsier likevel lite om den efterfølgende tids faktiske forhold. Følgelig står vi ved det 21. århundres inngang med relativt upresise begrep om hvilken verden og hvilke nye strategiske forhold våre omgivelser er preget av.

Dette er spesielt betenkelig, efter som Nord-Europa er av økt strategisk betydning globalt og i de transatlantiske forbindelser, og Norges situasjon, i større grad enn før, vil fordre egen evne til troverdig stabilisering av våre nærområder innen mer komplekse og muligvis skiftende allianser.

Et nytt strategisk univers.

Et nytt diplomati

90-tallets diplomati ble preget av hvordan de toneangivende aktører forsøkte å kapitalisere på, eller skjerme seg mot, de endringer konfrontasjonsavviklingen, den nye geopolittikk, de nye maktforhold og maktspill avstedkom.

Under Den kalde krigen la man en formell likeverd til grunn i forholdet mellom

Forbudsrepublikken Tyskland, Storbritannia, Frankrike og Italia. Efter Tysklands samling ble dette forhold ytterligere forskjøvet. Dette ønsket sentrale aktører å kompensere gjennom en videreutvikling av EF. I 1991 proklamerte man Den europeiske union. Ved denne ønsket man å oppnå to ting:

Å skape et institusjonelt rammeverk som "bandt inn" det samlede Tyskland ved institusjonelt å reproducere de samme jevnbyrdighetsforhold som tidligere.

Å samlet øke de toneangivende stater i EUs internasjonale gjennomslag, økonomisk som politisk.

Nye transatlantiske bånd.

Fraværet av en følt sovjetisk trusel fikk stor innvirkning på det nye diplomati. Den enkelte aktørs umiddelbare militære sikkerhet ble skjøvet i bakgrunnen, like meget som behovet for militære sikkerhetsgarantier i mindre grad preget ens prioriteringer. Amerikansk innflytelse i europeisk diplomati måtte dermed bli en annen.

Utviklingen på Balkan har fortrent Den kalde krigens problemstillinger. Men USA sikret seg en sentral rolle i europeisk kriseløsning, med et de facto veto i "krisehåndteringsoperasjoner" utenfor NATOs kjerneområde i Europa, og er dermed fortsatt en sentral aktør i det forsvars- og sikkerhetspolitisk diplomati. Likevel er hele problemstillingen tilført en annen og ny dynamikk.

EU og USA

Ansporet av utviklingen på Balkan har man i EU besluttet å styrke det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet. Målsettingen er å etablere en "europeisk pilar" i NATO basert på et nærmere forsvars-samarbeide i EU. Det er en sentral ambisjon for tunge aktører i EU, at NATO skal få to likeverdige ben; ett amerikansk og ett europeisk. Den transatlantiske arbeidsdeling har vært et tema i alliansen siden midten av 1950-tallet. I dag foreligger ingen sovjetisk trusel og ingen omforenet oppfatning om en tilsvarende, alternativ utfordring for samtlige toneangivende aktører. Uten en felles trusel vil arbeidsdelingen fortone seg annerledes, og med andre konsekvenser, enn de man forestilte seg under Den kalde krigen. NATOs nye, indre avbalansering er ikke et spørsmål om deling av felles byrder mellom nære allierte konfrontert med den samme trusel, men et diplomati for å omdefinere, beholde eller avgrense, USAs europeiske innflytelse alment og for å utvikle en evne til å opprettholde "europeiske", prioriteringer overfor USA i fremtidige kriser og konflikter.

Til tross for tunge vedtak og et betydelig politisk momentum, støter man likevel på problem. Prinsipielt fordi USAs rolle og størrelse som "europeisk stormakt" alment innvirker på balansen mellom de europeiske aktører selv, og fordi de toneangivende aktører har forskjellige oppfatninger og behov med tanke på hvordan denne rollen spilles og dimensjoneres.

Enkelte ønsker nære bånd til USA ut fra dels økonomiske, (markeder for egen industri i USA og globalt, - avhengighet av amerikanskledede multilaterale handelspolitiske regimer- , amerikansk økonomisk nærvær i egen økonomi, ved omfattende investeringer i industri og tjenesteytende næringer), dels diplomatiske (amerikansk "beskyttelse" og støtte overfor andre, europeiske samarbeidspartnere), som strategiske motiv, (sikkerhetsgarantier i fall europeisk storkonflikt). Andre ønsker å begrense amerikansk innflytelse, da denne oppfattes å legge hindre for deres handlefrihet i europeisk som globalt diplomati.

En vellykket valutaunion og et stadig mer omfattende utenriks- og forsvarspolitisk samarbeide under ledelse av et stormaktsdirektorat i EU, vil gjøre dette, og dets medlemmer, til stadig mer effektive og selvstendige aktører i globalt diplomati, og både Russland og USA vil igjen være europeiske flankemakter. I politisk forstand vil Atlanteren bli større, og globalt diplomati vesentlig annerledes.

NATO, Europa og USA.

NATO er USAs viktigste kanal for innflytelse i Europa. Organisasjonen kan bli viktigere og viktigere for amerikanerne nettopp av den grunn. Dermed får den mer et preg av å være et politisk og diplomatisk forum, mens det militære samarbeidet i økende grad vil preges av utviklingen på Balkan. Formelt har utvidelsen til Polen, Tsjekkia og Ungarn gitt NATO økt vekt og ansvar. Det er likevel omstridt i hvilken grad de nye land, og det øvrige Europa, er truet av et russisk angrep. NATOs videre utvikling vil snarere bli en refleks av EU-diplomatiet og amerikansk innenrikspolitikk, enn økte forpliktelser mht. det kollektive forsvar.

NATO vil ikke bli den kompakte transatlantiske allianse hvor man sammen, eller i total komplimentaritet, ordner opp med verdens "bandittstater". Like usannsynlig vil NATO bli en transatlantisk "kollektiv sikkerhetsorganisasjon". Nye utvidelser til flere øst- og sentraleuropeiske land vil ikke styrke alliansen militært. Hvilket neppe heller er blant de sentrale motiv. Slike er snarere brikker i et spill om amerikansk innflytelse i europeisk diplomati og om NATOs og henholdsvis EUs plass i europeisk sikkerhetspolitikk. USAs rent militære allianser i Europa vil tilsvarende forskyves fra et kollektivt forsvar i Europa, til beskyttelse av det amerikanske kontinent mot mulige eurasiatiske trusler. Eftersom det amerikanske nærvær i Sentral-Europa reduseres, vil et fortsatt atlantisk sjøherredømme bli stadig viktigere for eventuelle europeiske engasjement og legge føringer for USAs europeiske allianser. Blant europeerne vil amerikanerne finne allierte i første rekke blant dem som ser seg tjent med en amerikansk utbalansering av andre europeiske aktører, eller blant dem som ut fra geostrategiske beliggenhet ikke har annet valg i fall nye transatlantiske eller europeiske stormaktskriser.

Nordens nye stormaktstriangel.

Det nye Norden.

Den kalde krigens avslutning og det sovjetiske imperiums oppløsning skapte et "nytt" Norden. Den kalde krigens "fennoskandiske" er blitt til et "baltisk-skandisk system". Fra å være Nordsjø- og atlantisk-, er Norden blitt Østersjøbasert. Tilsvarende forskyvninger har funnet sted i de geostrategiske perspektiv.

Dette førte til betydelige omlegginger av flere nordiske lands diplomatiske og sikkerhetspolitiske strategier. I Finland er nøytraliteten helt skrinlagt. Den svenske alliansefrihet er svært modifisert. Danmark har innledet et omfattende militærdiplomati for å sikre seg innflytelse i nye multilaterale strukturer langs Østersjøens sydlige bredd.

Alle nordiske land fremhever betydningen av amerikanske sikkerhetsgarantier, av amerikansk nærvær og innflytelse i europeisk diplomati. Men, man kan ikke snakke om nordiske alliansestrategi(er) med tanke på den fremtidige stormaktsbalanse i Nordens egne omgivelser. Dette kan skyldes flere forhold. Alle nordiske land preges av forholdsvis store indrepolitiske problem med hensyn til EU. Det er bare i Finland man har lyktes i å oppnå fullt medlemskap i EU, ØMU inklusive, uten større indre rivninger. Hvilket trolig har én forklaring i landets tradisjonelle sentraleuropeiske forankring før Den kalde krigen. EUs EFTA-utvidelse medførte en viss indrenordisk rivalisering i forhold til det europeiske institueringsdiplomati, slik de geopolitiske endringer sør og øst i Østersjøen skapte en viss dansk, svensk og finsk rivalisering om lederskap og innflytelse i Østersjøen og på Baltikum.

Like meget oppfattet man den nye geostrategiske situasjon forskjellig. På finsk hold forble en dramatisk utvikling i Russland den primære truselsforestilling, med Den kalde krigens tradisjonelle avveininger mht. sikring og beroligelse. Man ønsker mest mulig forpliktende transatlantiske og europeiske sikkerhetsgarantier samtidig med at eksisterende eller kommende makthavere i Moskva ikke provoseres unødig. For svenskene opphørte den sovjetiske invasjonstrusel, og man fikk ytterligere baltiske buffere i tillegg til Finland mot mulige, fremtidige russiske trusler. Mens EU-samarbeidet og NATO gjorde enhver annen truselsutvikling uinteressant. Sveriges situasjon oppfattes dermed som radikalt forbedret. Landets væpnede styrker kunne reduseres og omorganiseres til andre oppgaver enn et svensk territorialforsvar. Også for Danmark forsvant den sovjetiske invasjonstrussel. Polens integrasjon i NATO senket fremtidige russiske trusler ned "under horisonten", mens EU-samarbeidet og NATO eliminerte alle øvrige truselshypoteser.

Nordens nye strategiske betydning.

For samtlige innebar 90-tallet en radikalt forbedret situasjon sett ut fra Den kalde krigens situasjon. De forbedringer som oppstod ved dennes avvikling, skyldtes denne bestemte konflikts opphør. Men, dermed kan det ikke automatisk antas at ikke nye kriser langs andre akser og med nye aktører og allianser inntreffer.

På 1990-tallet gikk Norden fra en bipolar atlantisk, til en tradisjonell triangulære omgivelse, med stormakter vest, syd og øst for det nordiske subsystem selv. Hver av disse har betydelige interesser og evne til å innvirke på nordisk diplomati og sikkerhet. Samtidig har det nordiske områdets strategiske betydning økt for samtlige av de tilgrensende stormakter.

Nord-Europas lange Atlanterhavskyst er av uvurderlig betydning for enhver med flåteherredømme eller ambisjon om atlantisk flåteherredømme. Ved utviklingen av den nukleære terrorbalanse ble Nord-Europa ytterligere av strategisk betydning for forsvaret av det amerikanske kontinent. Begge forhold vil bestå i overskuelig fremtid. Samtidig vil Nordens strategiske betydning øke i takt med økte formelle amerikanske sikkerhetsgarantier for land i Sentral- og Øst-Europa, kombinert med et redusert amerikanske militært nærvær i regionen.

Russland er i dag et mer nordisk land enn noen gang i geografisk og geostrategisk forstand. Det er i Nordvest at Russland har havner nærmest landets økonomiske og demografiske sentra med adgang til verdenshavene, og det er her Russland møter det eneste gjenværende globale flåtemakt, USA. Ytterligere satses det meget i Russland på å utvikle gass- og oljefeltene i Barentshavet og i Nord-Russland. Slik er Norden umiddelbart plassert opp til områder hvor Russland har viktige, isfrie havner og hvorfra Russland kan forventes å hente økende andeler av sine nasjonalinntekter, samtidig som de nordiske land selv inngår i ikke-russiske alliansesystem.

Norden er tradisjonelt blitt oppfattet som et "sideteater" i den europeiske geostrategi og maktbalanse. I det 21. århundre vil det ikke forbli slik. Nord-Europa vil bli et område av vital betydning for de europeiske stormakters økonomi og sikkerhet.

For det første er dette et område, hvor de europeiske stormaktskonstellasjoner møter russiske og amerikanske interesser.

For det andre er det også et område hvorfra de store europeiske økonomier i stigende grad vil hente sin energiforsyning efter som norsk og russisk naturgass blir av økende betydning som energibærer og industriråstoff.

De nordiske land er blitt trukket inn ikke bare i europeisk og transatlantisk geostrategi, men også i energiens globale geopolittikk og geostrategi, som produsenter eller ved å grense opp til eksisterende eller fremtidige produksjonsområder, og som sannsynlige transitområder for energi i form av elektrisitet eller naturgass. I billedlige termer er Norden det transatlantiske systems Midt-Østen og Kaukasus.

Problemet for de nordiske land blir dermed at samtlige, om enn med variasjoner ut fra egen beliggenhet, er av økt umiddelbar betydning for stormakter eller stormaktskonstellasjoner, som aldri vil inngå i én integrert og evig politisk og militær allianse. Forholdene ligger slik til rette for å bli fokusert i en bipolar eller triangulær rivalisering om sikring av, eller avskjæring fra, geostrategiske eller geo-økonomiske goder.

Norges nye situasjon.

Nye strategiske kontinua

Norge besitter eller grenser opp til de sjøområder som er av størst økonomisk og strategisk relevans i forhold til den nye triangulære omgivelse. Vårt havdomene gjør oss til en del av transatlantisk flåtestrategi og et hvert transatlantisk makthierarkiseringsdiplomati. I og med

vår energiproduksjon deltar vi i energiens geopolittikk og geostrategi. De store fiskeforekomstene introduserer oss i den europeiske som globale matforsyning. Vi inngår dermed i strategiske kontinua som ikke avgrenses til de europeiske og de transatlantiske. Mer enn noe annet europeisk land, kan vi trekkes inn i kriser og konflikter med utgangspunkt i helt andre verdensdeler, som utviklingen i Sentral-Asia, Midt-Østen og i Stillehavsregionen. En russisk-amerikansk, en europeisk-amerikansk, eller en europeisk-russisk krise vil, avhengig av vår egen handleevne og allianser, umiddelbart kunne romme "replikker" i våre farvann og mot vårt territorium. Europeiske handelspolitiske regimer for omsetning av produkt fra våre havområder, samt europeiske skatte- og avgiftsregimer på olje og gass, stiller oss i en konstant særstilling i forhold til våre partnere. Mht. kriser og konflikter kunne det ta måneder og uker før begivenhetene på ett "teater" påvirker de andre. I dag er det primært politiske og diplomatiske forhold som begrenser vår berøring i sann tid hendelser i andre verdensdeler. Når slike forhold endres, hvilket de vil gjøre, må vi allerede ha evnen til å være en relevant aktør i våre nærområder.

Alliansestrategier.

Det vil være av stor betydning for oss at de eksisterende allianser og institusjoner fungerer tilfredsstillende med hensyn til å begrense kriser på andre teatre. Eventuelt må vi selv tidlig kunne etablere forbindelser som skjermer oss mot at de eksporteres til oss. Slike kriser kan trappes opp til våre områder enten ved at lokale konfliktaktører selv ønsker å spre konflikten, eller som en følge av at den aktuelle konflikt skaper betydelige interesse-divergenser blant stormakter og stormaktskonstellasjoner i våre nærområder.

Dette ansees i dag for å være lite sannsynlig. Ved eftertanke kan dette likevel være en sannhet med modifikasjoner. Europeiske stormaktskonstellasjoners tiltagende kapasitetsutvikling innebærer en strategisk revolusjon i det transatlantiske statssystem. Den faktiske kapasitet kan vise seg mer permanent enn dagens politiske situasjon og prioriteringer. I internasjonal politikk har det alltid vært nære samband mellom den evnen man mener seg å ha og de mål man fristes til å få. Slik vil det trolig forbli.

Det sies ofte at vi må være med ute for å sikre oss assistanse når dette trengs her hjemme. Mye taler for et internasjonalt militært engasjement, men problemene kan vise seg å være noe annerledes enn opprinnelig tenkt. Snarere enn alle andres likegyldighet i fall ens fiendtlige hensikt, risikerer vi at alle kommer ut fra svært forskjellige motiv og på en for oss "uordnet måte"¹.

Følgelig må forswarets hovedoppgave bli å sikre en størst og lengst mulig stabilitet i våre områder, selv i krisesituasjoner, på en måte som ikke får noen av våre tilgrensende store aktører til å mene, at deres økonomiske eller andre interesser ikke er ivarettatt på akseptabelt vis. Gitt samtliges betydelige egeninteresser og for oss overveldende kapasiteter, bør vi kontinuerlig sikre oss den allianse vi antar å være den mest troverdige og politisk minst sjenerende.

Samtidig må vårt alliansediplomati gjenspeile vår deltagelse i globale strategiske kontinua. Multilaterale institusjoner og allianser må beskytte oss mot andre krisers og konflikters opptrapping til våre områder, samt sikre støtte og assistanse i fall transatlantiske kriser inntreffer. Fremtiden vil følgelig neppe bestå av den nære fortids ene Allianse. Vårt diplomati må bli et dynamisk "system" strukturert av krisenes og konfliktenes lokalisering, aktørhierarki og transregionale og globale opptrappingspotensial, eventuelt faktiske opptrapping. Dets dynamikk vil bli så vel "horisontal" som "vertikal". "Lavintensitetskonflikter" i "fjernere strøk", hvor euroatlantiske stormakter og allianser er "tredjeparter" kan fordre ett sett mottiltak og partnere relativt til vårt engasjement lokalt og avvergelse av mulig opptrapping mot eget territoria eller nærområder. Europeiske stormaktskriser vil stille oss overfor andre utfordringer, mens transatlantiske stormaktskriser kan innebære atter andre.²

Norges nye utfordringer.

Nasjonale interesser.

Ute av Den kalde krigen er småstaten Norge et "besynderlig" land, fordi vi har en portefølje nasjonale interesser og strategiske utfordringer ingen annen europeisk småstat besitter:

Vår energiproduksjon gjør oss til aktører i energiens geopolittikk og geostrategi.

Vårt havdomene gir oss ansvaret for ressursforvaltning av enorme levende ressurser til havs.

Vår økonomi har allerede gjort oss til en betydelig privat og offentlig kapitaleksportør.

Vår beliggenhet sikrer stor geostrategisk betydning i alle tenkelige transatlantiske konstellasjoner.

Den norske løve, (den norske staten) har, etter Den kalde krigen, alle fire ben solid plantet i det europeiske, transatlantiske og globale stormaktsdiplomati, men er samtidig fortsatt en liten stat, med begrensede menneskelige og materielle ressurser.

Fokusert utenrikspolitikk.

Slik vi har opplevd "revolusjonære endringer" i våre omgivelser burde vi få en tilsvarende "revolusjon" i vår utenrikspolitikk og strategiske tenkning. Behovet for konsistent og nøktern analyttikk og strategiutvikling er enormt. Vi må rette fokus på langsiktig sikring av egne økonomiske verdier, politiske og diplomatiske handlefrihet og militære sikkerhet i en stadig mer kompleks, dynamisk og "uregjerlig" verden. Våre engasjement må inneholde noe håndfast og få noe langsiktig tilbake i forhold til våre egne utfordringer. Det er viktig å være klart profilert, men uten klare mål blir hver innsats lett et enkeltfenomen av liten permanent nytte.

Den norske stat er velstående, og det norske samfunn preges av et høyt i øyenfallende forbruk. Det kan bli dyrt å være rik, dersom forbruk styres av innfall og ugjennomtenkt kjøp av oppmerksomhet, enten det dreier seg om dyre biler og ferier for den enkelte, eller et profilerende, velviljens "sjekkhefte-diplomati" for staten. For en, tross alt, liten stat er det vanskelig å avbryte inngåtte subsidieringsforpliktelser uansett mottaker, rike som fattige land eller multilaterale organisasjoner. En utbredt holdning om at "nordmennene betaler" vil bli svært ubehagelig.

En slepphendt omgang med finansielle ressurser fører til at vi må betale også hvor intet skulle betales, eller må betale mer enn rimelig. Mer alment, og mer alvorlig, kan våre i øyenfallende forbruk overbevise om, at nordmennenes andel for lengst er stor nok. Norge er en liten, velstående stat blant andre store, helt insolvente eller underfinansierte stater. Dette burde være et forhold til en eftertanke.

Utenrikspolitikk er innenrikspolitikk.

Ute av Den kalde krigen blir deisen "innenrikspolitikk er utenrikspolitikk" stadig mer gjeldende i mange land. Det kan virke som en umenneskelig oppgave, men for Norge var det ønskelig om så ikke var tilfellet. Våre nye omgivelser burde legge betydelige føringer for vår innenrikspolitikk på en rekke områder, til tross for komplikasjoner i forhold til andre mål og forpliktelser. Norge er ikke som Nederland, Belgia eller for den saks skyld Sverige. Vi må opprettholde og videreutvikle bosetning og sysselsetning over hele landet ut fra hensyn andre ikke trenger å ta. Våre fremtidige allianser vil også måtte preges av hvordan andre forstår og tar hensyn til disse våre behov.

Et sterkt forsvar.

Et lite land med store ressurser og høy almen geostrategisk verdi lever utsatt og tidvis meget farlig. En sviktende evne hos oss selv til å kunne håndtere alle situasjoner og utfordringer på en sindig og adekvat stabiliserende måte, vil bli ubehagelig for oss selv og skape problem i våre omgivelser og deres stormaktsrelasjoner. Verdien av våre "assets" er stor for samtlige. Vår mulighet ligger i å bruke deres interesser hos og ved oss til vår fordel og avstemme dem på et slikt vis, at det ikke virker provoserende eller unødige diskriminerende for noen. Vårt dynamiske alliansediplomati vil fordre en militær kapasitet som sikrer at vi, og vår allierte, avskrekker andres bruk av militær makt uansett nivå. Våre styrker må dimensjoneres til å kunne være troverdig i fall mulig import av kriser fra andre teatre, og til å kunne utgjøre en avgjørende tredje mht. kriser og stormaktskonstellasjoner i våre nærområder. Den alliansen vi inngår må skape et styrkeforhold, som gjør andre konflikters opptrapping til bruk av militær makt her, lite hensiktsmessig, og til at kriser i våre nærområder, ikke fører til bruk av militær makt.

Blir vi for svake reduserer vi vår relevans som allierte og andres sannsynlige innsats for å avhjelpe vår situasjon. Vi må ikke komme dit, at den vi helst var alliert med, anser det for å være et for tungt løft å ha allianseforpliktelser med oss, hos oss. Vårt forsvar må sikre oss relevante og ønskede allianseopsjoner.

Avslutning.

Det norske forsvar, og det norske samfunn alment, står overfor en helt ny omgivelse. Vi har ingen diplomatiske eller militære tradisjoner å lene oss til fra tidligere, tilsvarende situasjoner. Det blir vanskelig å håndtere utfordringene som "småstat med stormaktsinteresser". Ikke desto mindre vil det være av avgjørende for oss og våre omgivelser, at vi lærer å møte og løse oppgaven.

Takk for oppmerksomheten!

Noter

1Det er ikke urimelig at "internasjonale operasjoner" i dagens leie får så stor attraksjonskraft også i forsvaret, gitt den begeistring tema vekker i den akademiske sikkerhetspolitiske forskning og i deler av det politiske liv. For forsvaret innebærer internasjonale operasjoner fokus i den offentlige debatt, legitimitet og sikrere bevilgninger, (i dagens situasjon), mens offiserene kan fristes av "utenlandsbetingelser" på linje med andre deler av politikk og embetsverk. Likevel er dette svært betenkelig. Umiddelbart er det langt fra sikkert at et adekvat forsvar av Norge og en relevant militær kapasitet i Nord-Europa inntreffer ved et militærapparat som er normert og trent til "internasjonale operasjoner". Mer prinsipielle forhold kan vise seg like viktige. "Internasjonale operasjoner" er folkerettslig meget omstridt, og et økt antall slike, vil fordre en ny internasjonal rettsorden. I dag er denne underveis, begrunnet med forsterket engasjement og forpliktelser for menneskerettigheter, demokrati og markedsøkonomi. En slik retorikk er ikke mer bestandig enn de politikere og ev. politiske parti som oppebærer den, mens kapasitetene rent militært og den folkerett som utvikles for dens implementering, vil forbli selv når disse er skiftet ut. Da blir det viktig å ha klart for seg, at denne retorikken substansielt uttrykker "den sterkestes rett". Det er Den kalde krigens angivelige seierherrers "visjon" for den nye "efterkrigstid". Norge protesterte i sin tid iherdig mot Vietnams invasjon av Cambodia. Vi visste godt at vietnamesernes invasjon ville bringe et grusomt regime til fall, men vi valgte likevel å tenke prinsipielt og hegne om etablerte prinsipper i den folkerettslige tenkning. Det samme kunne gjøres gjeldende for Afghanistan, da

Sovjet invaderte landet. En vellykket sovjetisk operasjon i Kabul, ville på sikt ha innebåret betydelige fremskritt for eksempelvis afghanske kvinner, om man kunne tenke seg at landets utvikling og regime ville antatt flere likhetstrekk med de sovjetiske samfunn i Sentral-Asia. Men igjen, sentrale folkerettslige prinsipper tilsa en bestemt holdning. I begge tilfelle ble denne prinsipielle holdning "forenklet" av Den kalde krigen, ved at "hertet og hodet" tilsynelatende trakk i samme retning. I dag vil "hertets lov" kunne si noe helt annet, enn fornuften og skape en vanskelig situasjon for nordmennene. Ytterligere, kan det rent alment anføres, at Norges situasjon tilsier at landet bør være en meget konservativ aktør mht. så vel folkerettslig som geopolitisk innovasjon, da begge, alene eller sammen, meget lett vil kunne gi vår situasjon et uheldig fokus. Så vel diplomatisk, som militært og politisk, taler dertil mye for at det ikke vil bli mange eller store nye "internasjonale operasjoner". Diplomati fordi det ikke vil vise seg mulig å samle tilstrekkelig støtte i de legitimitetsgivende fora. Operasjoner uten en slik godkjennelse vil for vårt vedkommende raskt kunne bli å velge en partner ute som provoserer mer hjemlige naboer. Økt engasjement ute, kan gi økte behov for sikring hjemme. Militært fordi en almen "demokratisering" av militærmakt i det globale statssystem er det uomtvistelige, vedvarende resultat av Den kalde krigen. "Vestens", "den hvite manns", "demokratiets" osv. militære overlegenhet fra 1500-tallet av, forsvant for godt under Den kalde krigens opprusting av den øvrige verden. Selv om man proklamerer "den sterkeste rett", er det langt fra sikkert om "vesten" har eller vil få den nødvendige evne i forhold til de enkelte kriseområder. Følgelig taler lite for at vi står foran en ny æra med korstog eller omfattende operasjoner av stormakter i det transatlantiske rom i andre deler av verden i én uomstridt allianse. Vi bør ikke normere et forsvar ut fra lite sannsynlige oppdrag og konflikter. Den politiske sannsynlighet av at man pålegges eller selv vil anta slike oppdrag vil uvegerlig påvirkes av deres faktiske kostnader økonomisk som menneskelig. Her må forsvaret tenke prinsipielt. Oppslutningen om forsvaret vil svinne like raskt som taptallene inntreffer, eller de økonomiske omkostninger blir gjenstand for politisk strid. Internasjonale operasjoner vil kunne bli politisk risikable mht. oppslutning om og aksept av et adekvat forsvar av Norge.

2 Det er neppe mulig å understreke sterkt nok våre langt mer komplekse etterretningsbehov og betydningen av å utvikle vår evne til adekvat strategisk analytikk. Vi må tidsnok forstå hvordan de forskjellige nivåer spiller sammen og går over i hverandre. Når en krise går over til en ny, med økt potensiale for å innvirke på vår situasjon. For alle disse nivåer er henger sammen. En "lavintensitetskonflikt" i Midtøsten, Balkan, Afrika, eller hvor som helst, hvor samtlige av våre tilgrensende stormakter og konstellasjoner deltar, påvirker deres innbyrdes allianser, og kan, relativt til krisens utvikling, få forskjellige utfall hos oss. Dette, desto mer, som våre omgivelser relevante aktører blir i stand til å forfølge mål basert på kapasiteter uavhengige av hverandre uten totalt sammenfallende interesse- og trusselsoppfatninger.